

ESDGs!

**Co-funded by
the European Union**

Cele Zrównoważonego Rozwoju w edukacji i działaniu!
2021-1-CZ01-KA220-HED-000031187

Finansowane przez Unię Europejską. Poglądy i opinie wyrażone są wyłącznie poglądami autora (autorów) i nie zawsze odzwierciedlają poglądy Unii Europejskiej lub Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA). Unia Europejska i EACEA nie ponoszą z tego tytułu odpowiedzialności.

Niniejsza praca jest licencjonowana zgodnie z Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Studium przypadku

Odpowiedzialna turystyka

Studium przypadku – gmina Machico

Cele zrównoważonego rozwoju i zarządzanie terytorialne

Zrównoważony rozwój stanowi konieczność rozwoju terytorialnego w celu poprawy jakości życia społeczeństwa (Cel 9 Zrównoważonego Rozwoju). W regionach o podłożu społeczno-gospodarczym zależnym od turystyki, jak ma to miejsce w Machico, niezbędne są badania analizujące procesy planowania przestrzennego oraz planowania z uwzględnieniem turystyki. W Machico odnotowano rosnącą liczbę turystów o zróżnicowanym poziomie siły nabywczej, którzy napędzają rynek zakwaterowania turystycznego, prowadząc do jego dywersyfikacji jak również zwiększając podaż lokalnego zakwaterowania. Lokalne zakwaterowanie (LA) jest nową możliwością ochrony dziedzictwa kulturowego. Należy go promować zgodnie z lokalną inicjatywą, lokalnym zarządzaniem oraz kontrolą (Cel 8 i 9 Zrównoważonego Rozwoju) (Rada Europy, 2022).

Wpływ lokalnego zakwaterowania na zrównoważony rozwój gminy Machico

Wpływ LA na zrównoważony rozwój gminy Machico, z głównym założeniem oceny rozpoznawalności przez mieszkańców (Cel 11 Zrównoważonego Rozwoju).

Temat został skoncentrowany wokół turystyki, ponieważ odgrywa ona bardzo istotną rolę w światowej gospodarce, stając się silnym katalizatorem rozwoju gospodarczego (Rodríguez-Anton i in., 2012). Turystyka jest rozumiana jako kluczowy element zrównoważonego rozwoju każdego terytorium. Kiedy jest właściwie zaplanowana turystyka pozytywnie przyczynia się do wzrostu poziomu zatrudnienia i ochrony środowiska. Niemniej jednak jej rozwój może mieć negatywne konsekwencje dla społeczeństwa i środowiska (Mihalič, 2000). Wykorzystanie przez turystów zasobów takich jak energia, woda pitna, gleba czy żywność osiąga coraz wyższy poziom, dwukrotnie wzrastając w przeciągu 25-45 lat (Gossling & Peeters, 2015).

Analiza tego dokumentu zostanie przeprowadzona w dwóch odrębnych częściach. Pierwsza z nich skupi się na teoretycznych ramach tematu (zostanie przeprowadzona ogólna analiza terytorium Machico, jego demografii, sektora turystycznego i propozycji zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do LA w Machico), zaś druga będzie dotyczyła badań terenowych, obejmujących kwestionariusze przeprowadzone wśród miejscowej ludności. Rezultaty i wnioski związane zostaną przedstawione na końcowym etapie badania.

Gmina Machico

Struktura – terytorium, demografia i turystyka

Gmina Machico znajduje się na najbardziej wysuniętym na zachód krańcu wyspy, rozciągając się od morza do północnych gór i kończąc w Ponta de São Lourenço, o łącznej powierzchni 68,31 km². Od południowego zachodu obszar ten ogranicza gmina Santa Cruz, od zachodu Funchal a od północnego zachodu Santana. Region składa się z pięciu okręgów: Porto da Cruz, Caniçal, Machico, Santo António da Serra i Água de Pena (Wikipedia, 2021).

Liczba mieszkańców gminy Machico zmniejszyła się w latach 2009-2020 (-9,2%). Według najnowszych danych Narodowego Instytutu Statystycznego (National Statistics Institute) w 2020 r. liczba mieszkańców wynosiła około 19 926 osób (PORDATA. 2021). Z liczbą ludności wynoszącą prawie 287 osób na km², gmina Machico zajmuje czwarte miejsce pod względem gęstości zaludnienia w autonomicznym regionie Madery (PORDATA. 2021a).

Pod względem turystyki gmina Machico ma znaczny potencjał. Niemniej jednak według danych INE gmina odnotowuje tendencję spadkową w zakresie rozwoju turystyki. W 2020 roku w gminie Machico było zlokalizowanych 13 obiektów noclegowych, o 9 mniej niż w 2019 roku. Według danych istnieje tylko 9 obiektów noclegowych, z których 7 to hotele, a pozostałe to obiekty agroturystyczne i gospodarstwa. Łącznie dysponują one około 407 pokojami, co odpowiada ogólnej liczbie 813 łóżek (PORDATA. 2021b).

Odnosząc się do działalności gospodarczej w Machico, zgodnie z badaniem przedstawionym w Planie Rozwoju Lokalnego, zleconym przez Stowarzyszenie Domów Ludowych Madery, we wszystkich analizowanych miejscowościach sektor usług, w tym turystyka, ma większe znaczenie dla lokalnych gospodarek, przy czym wyjątek stanowi gmina Machico. Spadek liczby ludności z ograniczeniem turystyki w obrębie gminy oznacza, że Machico ma obecnie wskaźnik obłożenia łóżek netto (NBOR) wynoszący zaledwie 13,3%, co jest najniższą wartością w regionie RAM (PODERAM, 2020). Niezależnie od spadku liczby przedsiębiorstw turystycznych, odwrotna sytuacja w przypadku lokalnego zakwaterowania, które w Machico wzrasta z roku na rok. Według portugalskich danych turystycznych gmina obecnie posiada około 142 rekordy LA, rozmieszczone w 5 miejscowościach gminy, z których 54% znajduje się w gminie Machico. Te 142 obiekty zawierają łącznie 320 pokoi, co odpowiada ogólnej liczbie 460 łóżek. W gminie Machico lokalne zakwaterowanie stanowi około 44% wszystkich dostępnych pokoi i 36% wszystkich dostępnych łóżek (PORDATA. 2021b).

Dzięki tym danym znaczenie LA w gminie Machico zostało ocenione jako szansa na tworzenie miejsc pracy, rewitalizację lokalnej gospodarki a w konsekwencji rozwój usług wspomagających tę działalność, takich jak tradycyjny handel, rzemiosło lub gastronomia. Co więcej, nawet takie usługi jak produkcja papieru są czynnikiem decydującym o rewitalizacji obszarów miejskich jak również przetrwaniu małych i średnich gospodarstw rolnych, szczególnie w rejonach położonych w głębi gminy czy też na północnym wybrzeżu (w przeciwieństwie do nieruchomości skupionych w Machico). Sektor ten, jak każdy inny, posiada zalety i wady dla społeczeństwa, a LA nie jest wyjątkiem (SDG 8, 9 i 11) (Organizacja Narodów Zjednoczonych, 2022).

Korzyści ekonomiczne płynące z turystyki (Fredline & Faulkner, 2000; Waitt, 2003; Kim & Petrick, 2005) wiążą się z rozwojem gospodarczym społeczności lokalnych poprzez zwiększenie wpływów podatkowych lub tworzenie nowych miejsc pracy. Udział turystyki w tworzeniu i promowaniu inwestycji oraz wynikający z tego wzrost działalności komercyjnej jest podkreślany przez Ritchiego (1984) jako istotna korzyść dla miejscowych społeczności. Sebastian i Rajagopalan (2009) postrzegają turystykę jako narzędzie umożliwiające poprawę warunków życia mieszkańców, a mianowicie poprzez rozwój infrastruktury i usług, które służą nie tylko turystom, ale także mieszkańcom (Sharma, Dyer, Carter & Gursoy, 2008; Andereck, Valentine, Knoof & Vogt, 2005). Ritchie (1984) i Hall (1992) wyróżnili inne pozytywne skutki związane z turystyką, takie jak wzmocnienie tożsamości społeczności, tradycji i wartości oraz zwiększenie udziału społeczności. Z kolei Stein i Anderson (1999) podkreślili rolę turystyki w zakresie spójności społecznej, szerszej wymiany pomysłów i zwiększenia wiedzy na temat kultury regionów. Według Korca (1998), negatywnym skutkiem turystyki jest wzrost kosztów nieruchomości (gruntów i domów). Brida, Osti i Faccioli (2011) również wyciągnęli ten sam wniosek na temat wpływu turystyki na społeczność Folgarii we Włoszech. Istnieje zatem rzeczywista potrzeba zarządzania konfliktami interesów pomiędzy różnymi zainteresowanymi stronami.

Zrównoważony rozwój gminy

Rada miejska Machico odgrywa fundamentalną rolę w zrównoważonym rozwoju gminy, wraz z lokalnym zakwaterowaniem, gdzie punktem wyjścia jest utworzenie obszarów o przeznaczeniu turystycznym (ATV). ATV pozwolą na waloryzację zasobów turystycznych Machico, poprzez wyznaczenie strategicznych obszarów poświęconych turystyce, priorytetowo traktując

zrównoważony rozwój. Będą one stanowiąc jednostki operacyjne, które zostaną opracowane w ramach realizacji nowego Planu Generalnego Gminy Machico (MMMP). ATV pozwolą również na kontrolowanie rozprzestrzeniania się lokalnego zakwaterowania w Machico. W głównych miastach świata przyjęcie środków reaktywnych wywołało dyskusję, potwierdzoną przez kilku autorów, którzy wskazują, że niezadowolenie społeczne zarejestrowane w miastach jest związane głównie z utratą stałego kontyngentu mieszkaniowego, wzrostem czynszów mieszkaniowych, konfliktami wynikającymi z relacji między społecznością lokalną a turystami, wśród wielu innych negatywnych efektów zewnętrznych, takich jak hałas, zatory lub utrata tożsamości (Freytag & Bauder, 2018; Martins, 2018; McKinsey&Company, 2017; Novy, 2018; Pereira, 2018; Sanyal & Ferreri, 2018). W związku z tym sugeruje się wyróżnienie co najmniej sześć ATV zgodnie z rozproszeniem LA w gminie Machico.

Pierwszy ATV zostanie utworzony w gminie Machico. Będzie on obejmować Miejski Obszar Rehabilitacji Machico (URAM) i Port Rekreacji, nadając priorytet LA i turystyce mieszkaniowej (rysunek 1). Ten ATV będzie jednym z najważniejszych dla gminy, ponieważ LA zrewolucjonizował sposób rozwoju miast, oferując szereg korzyści dla rehabilitacji miejskiej. Wzrost prywatnych inwestycji w LA umożliwił rewitalizację obszarów o większej presji turystycznej, gdyż w tym samym czasie, gdy odnowiono budynki, które wykazywały oznaki degradacji, wzrosła liczba placówek handlowych, które wcześniej były opuszczone.

Drugi ATV w gminie Santo António da Serra będzie obejmować pole golfowe wraz z pobliskimi obszarami (mianowicie Fonte Velha oraz Quinta do Major) (LA i agroturystyka) (rysunek 2). Obszary te przejawiają podatność na pustynnienie – można zaobserwować wiele odizolowanych domów bez sieci kanalizacyjnej.

Rysunek 1: ATV – Obszar Rehabilitacji Machico (URA) i Port

Rysunek 2: ATV – gmina Santo António da Serra (pole golfowe oraz pobliskie obszary)

Źródło: autor, korzystając z QGIS, 2020

Trzeci i czwarty ATV w gminie Porto da Cruz, w strefie Portela (LA i agroturystyka) oraz w strefie Terra Baptista (LA i agroturystyka) (rysunek 3). Są to obszary przejawiające podatność na pustynnienie. Niektóre z pustych budynków wymagają rewitalizacji, można również zaobserwować wiele odizolowanych domów bez sieci kanalizacyjnej.

Rysunek 3: ATV – gmina Porto da Cruz (strefy Portela i Terra Baptista)

Źródło: autor, korzystając z QGIS, 2020

Ostatnie dwa ATV są zlokalizowane w gminie Caniçal. Piąty ATV obejmuje całą strefę Ribeira do Natal, tuż nad morzem (LA i turystyka żeglarska – plaża). Szósty ATV obejmuje północne wybrzeże Caniçal (LA i przyroda turystyki żeglarskiej) (Rysunek 4). Oba przypadki mogą posłużyć jako przykład promowania nowoczesnego budownictwa.

Rysunek 4: ATV – gmina Caniçal (strefy Ribeira do Natal oraz północne wybrzeże Caniçal)

Źródło: autor, korzystając z QGIS, 2020

Metodologia badań

Metodologia badań opiera się na zasadniczym pytaniu: w jaki sposób władze lokalne mogą promować zrównoważony rozwój w gminie? Według Pinto (2015) badania nad potencjalnymi konsekwencjami turystyki miejskiej rozwinęły się następująco:

- badania ilościowe – związane ze skutkami gospodarczymi i fizycznymi
- badania percepcji i reakcji mieszkańców

W ten sposób została zdefiniowana analiza LA w Machico której celem było:

- a) Głębsze zrozumienie tematyki LA w Machico
- b) Zebranie opinii od interesariuszy

Zainteresowanymi stronami byli głównie mieszkańcy różnych miejscowości gminy Machico (dziesięć osób z każdej miejscowości). Istniało kilka sposobów kontaktu z rozmówcami, zaś cel całego procesu został wyjaśniony wcześniej.

Ustalenia

Po zapoznaniu się z metodologią badań zostały podsumowane główne wyniki:

- około 65% respondentów uważa wdrożenie AVT za istotne jako sposób na „kontrolowanie” władz lokalnych w gminie
- 80% respondentów sugeruje uwzględnienie innych obszarów, takich jak Santo António da Serra w centralnej części Ribeira de Machico (duża liczba pustych budynków) oraz centrum Porto da Cruz
- biorąc pod uwagę obszary o przeznaczeniu turystycznym największą liczbę głosów otrzymał pierwszy ATV zlokalizowany w Machico (około 50% głosów)

Tym samym, przy wyraźnym optymizmie respondentów, punkt widzenia mieszkańców Machico zaczął być ogólnie rozumiany (biorąc pod uwagę wkład LA w zrównoważony rozwój gminy). Wyniki pozwalają potwierdzić decydującą rolę LA w lokalnej gospodarce, w rewitalizacji i przetrwaniu małych i średnich gospodarstw rolnych oraz w ochronie i zwiększaniu bogactwa zasobów naturalnych, kulturowych i historycznych.

Można wyciągnąć wnioski, że ludność dostrzega korzyści ekonomiczne, takie jak ogólna poprawa lokalnej gospodarki, tworzenie nowych miejsc pracy oraz korzyści społeczne, takie jak międzykulturowa interakcja społeczna, dynamizacja regionu oraz poprawa warunków życia. Korzyści dla ogółu społeczeństwa i środowiska, waloryzacji i ochrony obszarów zielonych są wyszczególnione w Celach 8,9 i 11 Zrównoważonego Rozwoju. Badanie to pozwala również określić znaczenie interesariuszy pod względem LA oraz ich wkład w zrównoważony rozwój

gminy. Ze względu na to, że rozwój turystyki w gminie nieustannie maleje LA staje się istotnym czynnikiem w lokalnej turystyce. Ponadto istnieje potrzeba przeprowadzenia badań w szczególności w odniesieniu do innych relacji pomiędzy władzami lokalnymi a przedsiębiorcami oraz władzami lokalnymi a kapitałem społecznym (Cel 17 Zrównoważonego Rozwoju).

Źródła

- Andereck, K. L.; Valentine, K. M.; Knoof, R. C.; Vogt, C. A. 2005. Residents' perceptions of community tourism impacts, *Annals of Tourism Research*, 32(4), 1056-1076.
- Brida, J. G.; Osti, L.; Faccioli, M. 2011. Residents' perception and attitudes towards tourism impacts: A case study of the small rural community of Folgaria (Trentino-Italy, *Benchmarking: An International Journal*, 18(3), 359-385.
- Council of Europe. (2022). *Home*. Council of Europe Contribution to the United Nations 2030 Agenda for Sustainable Development Goals. Retrieved 14 April 2022, from <https://www.coe.int/en/web/un-agenda-2030/home?desktop=true>
- Diagne, A. 2004. Tourism Development and its impacts in the Senegalese Petite Cote: A geographical case study in Centre-Periphery Relations, *Tourism Geographies*, 6(4), 472-492.
- Fredline, E.; Faulkner, B. 2000. Host community reactions: a cluster analysis, *Annals of Tourism Research*, 27(3), 763-784.
- Freytag, T., & Bauder, M. 2018. Bottom-up touristification and urban transformations in Paris. *Tourism Geographies*, 20(3), 443-460. <https://doi.org/10.1080/14616688.2018.1454504>.
- Gossling, S., & Peeters, P.M. 2015. Assessing tourism's global environmental impact 1900-2050. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(5), 639-659.
- Hall, C. 1992. *Hallmark Tourist Events: Impacts: Management and Planning*, Chichester: John Wiley. <https://doi.org/http://doi.org/10.5281/zenodo.1247519>.
- Kim, S. S.; Petrick, J. F. 2005. Residents' perceptions on impacts of the FIFA 2002 World Cup: The case of Seoul as a host city, *Tourism Management*, 26(5), 25-38.
- Korca, P. 1998. Resident perceptions of tourism in a resort town, *Leisure Science*, 20(3), 193-212.
- Martins, M. 2018. Tourism Planning and Tourismphobia: An Analysis of the Strategic Tourism Plan of Barcelona 2010-2015. *Journal of Tourism, Heritage & Services Marketing*, 4(1), 3-7.
- McKinsey&Company. 2017. *Coping with success: managing overcrowding in tourism destinations*. Obtido de <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/policy-research/coping-with-success---managing-overcrowding-in-tourism-destinations-2017.pdf?la=en>.
- Mihalič, T. 2000. Environmental management of a tourist destination. A factor of tourism competitiveness. *Tourism Management*, 21, 65-78.
- Novy, J. 2018. «Destination» Berlin revisited: From (new) tourism towards a pentagon of mobility and place consumption. *Tourism Geographies*, 20(3), 418-442. <https://doi.org/10.1080/14616688.2017.1357142>.
- Pereira, M. 2018. Financeirização na cidade: como gerir necessidades locais e interesses dos mercados globais? TPU: Território, Planeamento e Urbanismo: teoria e prática, (1), 127-138. Obtido de <http://revistas.ua.pt/index.php/tpu/article/view/6254/4826>.
- Pinto, H. 2015. A cidade e o turismo: o urbano como produto turístico, 1-14. Obtido de <https://www.researchgate.net/publication/24046590>.
- PODERAM 2020. *Estratégia local de desenvolvimento (ELD) para o período de 2014-2020*. Obtido a 1 de outubro de 2021, de https://proderam2020.madeira.gov.pt/images/noticias/2016/Desenvolvimento_Local_-_GAL/ELD_ACAPORAMA_26574.pdf.
- PORDATA. 2021. *População residente no município de Machico*. Obtido a 1 de outubro de 2021, de <https://www.pordata.pt/Municipios>.
- PORDATA. 2021a. *Número médio de indivíduos por km2*. Obtido a 1 de outubro de 2021, de <https://www.pordata.pt/Municipios>.
- PORDATA. 2021b. *Empreendimentos turísticos no município de Machico*. Obtido a 1 de outubro de 2021, de <https://www.pordata.pt/Municipios>.

- Ritchie, J. 1984. Assessing the impact of hallmark events: conceptual and research issues, *Journal of Travel Research*, 23(1), 2-11.
- Rodríguez-Anton, J. M., Alonso-Almeida, M. M., Celemín, M. S., & Rubio, L. 2012. Use of different sustainability management systems in the hospitality industry. The case of Spanish hotels. *Journal of Cleaner Production*, 22(1), 76-84.
- Sanyal, R., & Ferreri, M. 2018. Platform economies and urban planning: Airbnb and regulated deregulation in London. *LSE Research Online*, 1–18. <https://doi.org/10.1177/0042098017751982>.
- Sebastian, L. M.; Rajagopalan, P. 2009. Socio-cultural transformations through tourism: a comparison of residents' perspectives at two destinations in Kerala, India, *Journal of Tourism and Cultural Change*, 7(1), 5-21.
- Sharma, B.; Dyer, P.; Carter, J.; Gursoy, D. 2008. Exploring residents' perceptions of the social impacts of tourism on the Sunshine Coast, Australia, *International Journal of Hospitality and Tourism Administration*, 9(3), 288-311.
- Stein, T.; Anderson, D. 1999. *Community Benefits Summary: Ithasca and Tettegouche State Parks, Final Report*. St. Paul MN: Department of Forest Resources, University of Minnesota.
- United Nations. (2022). *The Sustainable Development Goals Report 2022*. New York: United Nations Publications. Retrieved 16 November 2022, from <https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2022.pdf>.
- Waitt, G. 2003. Social impacts of the Sydney Olympics. *Annals of Tourism Research*, 30(1), 194-215.
- Wikipédia. 2021. Município de Machico e respetivas freguesias. Obtido a 1 de outubro de 2021, de https://pt.wikipedia.org/wiki/Machico#/media/Ficheiro:Machico_freguesias.svg.